

УДК: 669.013:338.24(477)

Зборовська О. М., д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки підприємства та міжнародного бізнесу Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля;

Николаенко Д. В., аспірант Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ НА ПІДСТАВІ КОМПЛЕМЕНТАРНОГО ПІДХОДУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Доведено, що доцільним є застосування комплементарного підходу щодо розвитку металургійної промисловості. Визначено два підходи до розгляду явища комплементарності: лінійний підхід; ієрархічний підхід. Дотримуючись ієрархічного підходу, обґрунтовано сутність комплементарної державної політики, які включає комплекс різнобічних заходів, які впроваджуються державою з метою створення сприятливих умов розвитку металургійної промисловості на основі врахування ієрархічних зв'язків комплементарності її суб'єктів, що передбачає регуляторні та ринкові заходи, і дозволяє розраховувати на досягнення синергетичних ефектів від взаємоузгодженого функціонування підприємств металургійної промисловості, машинобудування, будівельного комплексу. Наведено заходи комплементарної державної політики щодо розвитку металургійної промисловості України. Визначено, що застосування комплементарного підходу до управління розвитком металургійної промисловості України може бути направлене на підвищення конкурентоспроможності металургійної промисловості України.

Ключові слова: комплементарність; металургійний комплекс; розвиток; управління.

Табл. 1, літ. 8.

Zborovskaya O. M., Nikolaenko D. V.

УПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЕМ МЕТАЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ НА ОСНОВЕ КОМПЛЕМЕНТАРНОГО ПОДХОДА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.

Доказано целесообразность применения комплементарного подхода относительно развития металлургической промышленности. Определены два подхода к рассмотрению явления комплементарности: линейный подход; иерархический подход. На основе иерархического подхода обоснована сущность комплементарной государственной политики, которая включает комплекс разнообразных мероприятий, внедряющихся государством с целью создания благоприятных условий для развития металлургической промышленности на основе учета иерархических связей комплементарности ее субъектов и предусматривает регуляторные и рыночные меры, позволяющие рассчитывать на достижение синергетических эффектов от взаимного функционирования предприятий металлургической промышленности, машиностроения, строительного комплекса. Приведены мероприятия комплементарной государственной политики относительно развития металлургической промышленности Украины. Определено, что применение комплементарного подхода к управлению развитием металлургической промышленности Украины может быть направлено на повышение конкурентоспособности металлургической промышленности Украины.

Ключевые слова: комплементарность; металлургический комплекс; развитие; управление.

Zborovs'ka O. M., Nikolaenko D. V.

MANAGEMENT OF STEEL UNDER COMPLEMENTARY APPROACH: PROBLEMS AND PROSPECTS.

It has been proved that it is reasonable to use the complementary approach in development of steel industry. Two approaches have been determined to deal with the phenomenon of complementarity: linear approach and hierarchical approach. Following the hierarchical approach, the essence of complementary public policy has been reasoned, it includes a set of diverse measures, implemented by the State with an aim to facilitate development of steel industry taking into account hierarchical relationships of its subjects complementarity, providing regulatory and market measures, and allow achieving the synergy effects due to mutual functioning of metallurgical industry, engineering and construction industry. The ways of complementary state policy on development of metallurgical industry in Ukraine have been provided. It has been determined that the use of the complementary approach to managing development of metallurgical industry in Ukraine can be aimed at improving the competitiveness of the steel industry in the given country.

Keywords: complementarity; metallurgical complex; development; management.

Вступ. В Україні відбуваються глибокі економічні зміни, формуються нові підходи до управління економікою, впроваджуються нові ринкові методи господарювання, у тому числі комплементарний підхід до управління розвитком підприємств.

Комплементарний підхід до управління розвитком металургійної промисловості обумовлений об'єктивними закономірностями більш ефективного функціонування різних елементів при їх взаємодії з іншими складовими. Комплементарний підхід передбачає використання ресурсів одного елемента іншим в період відсутності дії першого і спрямований на повне використання можливостей системи. Сундук А.М., Хвесик М.А. вважають, що зміст структурно-комплементарного підходу полягає в тому, що сталий розвиток промисловості у контексті впливу глобальних процесів досягається шляхом реалізації системи заходів щодо визначення базових векторів дії, стратегічних пріоритетів та інструментів регулювання [8, с. 6].

Комплементарний підхід як сучасний метод управління розвитком металургійного комплексу України передбачає взаємну відповідність і доповнення частин в управлінні розвитком підприємств металургійного комплексу.

Ступінь розробленості проблеми. У наукових дослідженнях існують різні підходи до визначення компонентів комплементарності. Більшість науковців стверджують, що елементи, як правило, взаємодіючи між собою, доповнюють один одного, що і призводить до ефективнішого функціонування системи, яку вони утворюють. Тобто при такому підході елементи є рівнозначними між собою. Є наукові підходи, за якими серед складових комплементарності виділяють основний компонент, який доповнюється при взаємодії додатковим елементом і це приводить до зростання рівня ефективності функціонування системи загалом [1]. У такому випадку можна спостерігати нерівноправність між елементами та домінування одного з них над іншим. При такому підході, основний компонент може функціонувати і самостійно, але з меншою результативністю, якщо додаткова складова його не доповнює.

Вітчизняний металургійний комплекс потребує науково-обґрунтованого підходу до збалансованого розвитку металургії та її інфраструктурних підгалузей, оскільки його відсутність спричиняє серйозні дисбаланси на сировинних і товарних ринках. Проблеми розвитку металургійного комплексу досліджували Корнівська В., Липов В., Молдован О., Пілевич Д. та ін. [2-6] У цих роботах відображений вітчизняний та зарубіжний практичний досвід у розробці політики розвитку народногосподарського комплексу країни і у формуванні стратегій галузевого розвитку. Автори відзначають необхідність структурних перетворень на основі цільових інвестиційних програм, розробляють окремі механізми стимулювання інвестиційного процесу. Проте проблема забезпечення галузевого розвитку на державному рівні на підставі комплементарного підходу залишається недостатньо вивченою, зокрема, не визначені механізми формування та реалізації напрямів розвитку структуроутворюючих галузей економіки країни.

Таким чином, **метою** статті є визначення проблем та перспектив розвитку підприємств металургійного комплексу на підставі використання комплементарного підходу.

Виклад основного матеріалу. Металургія є фундаментом індустріального розвитку багатьох країн. Від неї в першу чергу залежить розвиток важкої промисловості. Без металургії як виробника конструкційних матеріалів неможливий розвиток машинобудування, а у зв'язку з цим і розвиток науково-технічного прогресу.

Окрім того, продукція металургійного комплексу є основою розвитку будівництва, усіх видів транспорту, особливо залізничного і трубопровідного. Вона має велике значення для оснащення необхідною технікою сільського господарства.

Враховуючи стратегічну необхідність розвитку металургійної промисловості, її роль у функціонуванні національного господарства, досліджуючи методи та інструменти державного регулювання, вважаємо, що об'єктивним і доцільним є врахування комплементарності при створенні державної політики підтримки металургійної промисловості, що обумовлено взаємодоповнюваністю між різними секторами економічної діяльності у процесі стабілізації і забезпечення економічного зростання.

Варто виділити два підходи до розгляду явища комплементарності:

1) лінійний підхід – за яким елементи в системі мають однаковий вплив один на одного і при їх функціонуванні виникає комплементарність;

2) ієрархічний підхід – за яким один з елементів системи виконує провідну роль, а інші його доповнюють, що призводить до зростання ефективності їх функціонування та досліджуваної системи загалом [4].

Дотримуючись ієрархічного підходу, обґрунтуємо сутність комплементарної державної політики для взаємоузгодженого функціонування підприємств металургійної промисловості, машинобудування, будівельного комплексу. Взаємозалежність розвитку вказаних трьох галузей економіки викликано такими причинами:

1) неможливістю забезпечити ефективний розвиток країни виключно за рахунок розвитку одного

сектора економіки (металургії, машинобудування чи будівництва);

2) відмінність у процесах розвитку різних видів промисловості у різних регіонах України, що полягає у відмінностях природного потенціалу і соціально-економічного регіонів України;

3) об'єктивне існування галузей та секторів, які потребують державного регулювання та державної підтримки;

4) наявність значної кількості підприємств, які можуть ефективно розвиватися лише на умовах взаємодопомоги;

5) існування об'єктивного взаємозв'язку між передумовами розвитку металургійних, машинобудівних та будівельних підприємств: якщо у країні не буде розвиватися металургійна промисловість, то і розвиток машинобудування і будівництва не може відбуватися ефективно.

– Комплементарна державна політика – комплекс різнобічних заходів, що здійснюються державою з метою створення сприятливих умов для здійснення господарської діяльності на її території, враховуючі основні відмінності між окремими суб'єктами господарювання. Можна визначити три групи заходів комплементарної державної політики щодо розвитку металургійної галузі України (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи комплементарної державної політики щодо розвитку металургійної промисловості України

Групи заходів	Заходи
Регуляторні заходи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зменшення ставки податку на прибуток для тієї частини прибутку, який спрямовується на реінвестиції у виробничі фонди. 2. Тимчасове звільнення від сплати ввізних мит і ПДВ для імпортованого енергозберігаючого устаткування й комплектуючих, які не випускаються в Україні. 3. Відкриття кредитних ліній в державних банках для вітчизняних металургійних підприємств для рефінансування зовнішніх запозичень та продовження реалізації інвестиційних планів. 4. Налагодження ефективних і оперативних механізмів відшкодування ПДВ. 5. Забезпечення погашення заборгованостей державних монополій перед підприємствами металургійної промисловості за металопродукцію.
Диференційовані джерела фінансування металургійних підприємств	<ol style="list-style-type: none"> 1. Власні фінансові ресурси і внутрішньогосподарські резерви інвестора, які включають первинні внески засновників і частину грошових коштів, отриманих в результаті господарської діяльності. 2. Позикові фінансові кошти – банківський кредит, інвестиційний податковий кредит, бюджетний кредит і інші засоби. 3. Залучені фінансові кошти, що отримують від продажу акцій, пайових і інших внесків юридичних осіб і працівників підприємств. 4. Грошові кошти, що поступають в порядку перерозподілу з централізованих інвестиційних фондів, концернів, асоціацій і інших об'єднань підприємств. 5. Інвестиційні асигнування з державного бюджету. 6. Засоби іноземних інвесторів що надаються у формі фінансової або іншої участі в статутному капіталі спільних підприємств.
Підтримка внутрішнього попиту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реалізація великих металоємних інфраструктурних проектів (мости, оновлення залізничної інфраструктури, ЖКГ), які повинні підвищити внутрішній попит на вітчизняну металургійну продукцію. 2. Надання вітчизняним компаніям пріоритетного права участі в постачанні товарів, послуг і робіт для державних структур. 3. Активний моніторинг розслідувань цінової політики імпортерів металургійної продукції з РФ, Казахстану та Білорусі на предмет виявлення випадків демпінгових цін.

Застосування комплементарного підходу до управління розвитком металургійної промисловості України може бути направлено на підвищення інноваційного потенціалу металургійної промисловості України за рахунок:

– скорочення застарілих потужностей з виробництва сталі шляхом ліквідації морально та фізично зношених засобів виробництва, зокрема мартенівського переділу [5, с. 120];

– забезпечення тісної координації всіх стадій інноваційного процесу від наукових та конструкторських розробок до виходу на ринок нової металопродукції з високою доданою вартістю;

– створення в Україні інноваційної інфраструктури яка б відповідала сучасним ринковим вимогам та давала б можливість налагодити завершений цикл інноваційної діяльності у металургійній промисловості;

– стимулювання розвитку спеціалізованих міні-металургійних заводів;

– сприяння інтеграційним процесам у галузі, формуванню вертикально-інтегрованих корпорацій [4, с. 12];

– застосування кластерного підходу до організації виробництва, який дозволяє об'єднати у межах кластерів ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств;

посилення ролі держави як системного координатора у процесі узгодження програм розвитку металоспоживаючих галузей економіки з можливостями металургії для збалансування структури внутрішнього попиту і виробництва металопродукції. У продовження дослідження, зазначимо, що головним споживачем вітчизняної високотехнологічної металопродукції повинен стати, в першу чергу, внутрішній ринок. Щоб повернути переважну частку обсягів такої продукції на внутрішній ринок, має з'явитися її потужний споживач. Але на сьогоднішній день попит внутрішнього ринку України на подібний товар, наприклад, на трансформаторну сталь (використовується в електромеханічних виробках), автомобільний лист тощо вельми обмежений і не дозволяє компенсувати витрати на розробку і освоєння нових високотехнологічних видів металопродукції.

Ось тут і має спрацювати комплексне стратегічне рішення, прийняте на державному рівні і спрямоване на розвиток внутрішнього ринку, одночасно зі стимулюванням попиту на високотехнологічну металопродукцію з боку інших галузей економіки (в першу чергу, машинобудування, будівництва). Тільки тоді матиме сенс розробка і впровадження механізмів стимулювання розвитку металургійних підприємств.

Висновки. Доведено, що доцільним є застосування комплементарного підходу щодо розвитку металургійної промисловості. При цьому лінійний підхід означає, що елементи системи мають однаковий вплив один на одного і при їх взаємодії виникає компліментарність (державна, металургійна промисловість, машинобудування, будівельний комплекс). Ієрархічний підхід означає, що один з елементів системи виконує основну роль (державна забезпечує інституційне та правове середовище), а інші – його доповнюють, що призводить до зростання ефективності їх функціонування.

Дотримуючись ієрархічного підходу, обґрунтовано сутність комплементарної державної політики, які включає комплекс різнобічних заходів, які впроваджуються державою з метою створення сприятливих умов розвитку металургійної промисловості на основі врахування ієрархічних зв'язків комплементарності її суб'єктів, що передбачає регуляторні та ринкові заходи, і дозволяє розраховувати на досягнення синергетичних ефектів від взаємоузгодженого функціонування підприємств металургійної промисловості, машинобудування, будівельного комплексу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Комплементарность [Електронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.litmir.net/br/?b=106098&p=303>.
2. Корнівська В. О. Інвестиційна комплементарність російської та української економіки / В. О. Корнівська // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 2 (13). – С. 514.
3. Липов В. Институциональная комплементарность и морфология социально-экономических систем / В. Липов // Научный журнал Бизнес-Информ. – 2010. – № 2. – С. 119.
4. Молдован О. О. Структурна трансформація чорної металургії як чинник економічної безпеки України // Автореферат на здобуття наукового ступня кандидата економічних наук. – К. – 2012 р. – 20 с. – С. 12.
5. Пілевич Д.С. Сутність комплементарної інвестиційної політики держави. – Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&j=31&id=16>
6. Сунце У. Организационно-экономический комплементарный механизм повышения качества и конкурентоспособности продукции металлургического предприятия: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управления народным хозяйством: стандартизация и управление качеством продукции» / У Сунце. – Тамбов, 2012. – С. 10.
7. Теоретичні засади регіональної промислової політики: монографія / К. І. Ткач; наук. ред. Б. В. Буркинський. – Одеса: Астропринт, 2008. – 280 с. – С. 200
8. Хвесик М. Управління розвитком національної економіки в контексті дії глобальних процесів / М.А. Хвесик, А.М. Сундук. – Економіка України. – 2013. – №3 (616). – С. 4-15.